

THE WORLD OF A CHILD IN ALAN AYCKBOURN'S EYES AND INVISIBLE FRIENDS

As a playwright, director, designer and producer, Ayckbourn is one of the most prolific personalities of contemporary British playwrights. Although he handles the lives of middle class people, family relationships, problematic togetherness in a comic manner, he by no means deals with the comic sides of life in *Invisible Friends*. Ayckbourn's aim in *Invisible Friends* may be regarded as giving lesson with regard to the experiences of a child.

Anahtar Kelimeler: Oyun yazarı, Komedi, Çocuk Oyunu, Orta Sınıf, Aile İlişkileri

Key Words: Playwright, Comedy, Play for Children, Middle Class, Family Relationships

GİRİŞ

Günümüzün yaşayan oyun yazarlarından Alan Ayckbourn (1939-) sadece oyun yazmakla kalmaz, aynı zamanda yönetmen, yapımcı, teknik eleman ve tasarımcı olarak da adından söz ettiren kişiliklerden birisidir. Günümüz İngiliz tiyatrosunda 50 den fazla oyun yazıp aynı zamanda bunların çoğunda yönetmen olarak yer alan Ayckbourn'u geniş bir yelpazede ele almak olasıdır. Dominic Shellard'ın deyişle Ayckbourn "70'li yılların sonuna doğru Batı Yakası Tiyatrosunun önde gelen oyun yazarlarından biri olmuştur".¹ Yine aynı şekilde Harold Pinter'in bir konuşmasında Ayckbourn için "Gerçekten üstün bir oyun yazarına dönüşmüş bir kişilik ve aynı zamanda bir yönetmen"² diye söz etmesi Ayckbourn için hiç de abartılı bir tanımlama sayılmamalı.

Olayları ele alış ve işleme açısından Ayckbourn, çağdaşı oyun yazarlarının çoğundan farklı bir çizgi izler. Çünkü Ayckbourn, oyunlarında daha çok yaşamın gülünç yönlerini ön plana çıkarır. Billington'un deyişle "Henrik İbsen olayları trajik olarak ele alırken, Ayckbourn gülünç şekilde ele alır."³ Oyun yazarı olarak daha çok aile, kadın erkek ilişkileri, sıradan evlilikleri oyunlarına konu olarak seçmiştir. Konuları geleneksel biçimde saf sanat olarak ele alma yoluna gitmiş ve bu yüzden oldukça yoğun siyasi konuları işlemeyi sevmeyi dile getirmektedir.⁴

Ayckbourn, içinde uzlaşmanın yer aldığı önemli bir komedi biçimi olarak bir dizi çocuk oyunu yazmıştır. Genel olarak bu çocuk oyunlarının izleyici kitlesini göz önünde bulundurarak, çok güçlü ve kişilikleri ile ön plana çıkan karakterler yaratmayı başarmıştır. Bu çocuk karakterler henüz çok küçük olmalarına karşın yetişkinliğe doğru giden o uzun yolda kişilik gelişimlerini tamamlamak ve karşılıklarına çıkabilecek sorunların üstesinden rahatlıkla gelebilmek için yaşam ile ilgili bazı önemli gerçekleri kavramak gibi zor bir görev de üstlenir-

* Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı 25240-ERZURUM

1- Dominic SHELLARD; *British Theatre Since the War*, Yale Univ. Press, London, 1999, s. 170.

2- F. Bernard, DUKORE; *Alan Ayckbourn: A Casebook*, Garland Publishing, Inc. NY, London, 1991, s. 38.

3- Michael BILLINGTON; *Macmillan Modern Dramatists: Alan Ayckbourn*, London, 1990, s. 38.

4- Ian WATSON; *Conversations with Ayckbourn*, Faber and Faber, London, 1988, s.117.

ler. Invisible Friends (Görünmez Dostlar) oyununda da görüleceği gibi Ayckbourn'un bu küçük oyun kahramanları sıra dışı bir öngörü ve yeteneğe sahipler ve onları ayrıcalıklı kılan da bu özellikleridir.

Bir dizi çocuk oyunu yazmasına karşın Ayckbourn, çocuklar için oyun yazmanın daha yorucu olduğu yorumunda bulunmuş, buna gerekçe olarak da çocuk oyunlarındaki olay örgüsünü belirleyip açıkça anlatmanın yetişkin oyunlarına göre daha fazla bir uğraş gerektirdiğini ve yine "Yetişkin izleyici size on, on beş dakika ayırır... Çocuklar ise yarım dakika ayıracaktır. Sonrasında dönüp arkadaşları ile konuşacaklardır" şeklinde bir açıklama yapar. Genel bir ayrıma gitmeksizin Ayckbourn'un yazdığı tüm oyunlar konu bağlamında ele alındığında gerek çocuk, gerekse büyükler için yazılmış oyunlar çok değişik konulara yönelmez ama yine de küçük bir ayırım göze çarpar. Bu ise öteki oyunlarından farklı olarak çocuk oyunlarının daha mutlu bir sonla, daha olumlu bir hava içinde sonlanmasıdır.

Alan Ayckbourn'un 1989 yılında yazdığı ve yönetmenliğini yine kendisinin yaptığı oyunu "Görünmez Dostlar" ilk kez aynı yılın 22 Kasım günü Stephen Joseph Tiyatrosunda sahnelenmiştir. Oyun çok basit bir olay örgüsü üzerine kuruludur: Ailesinin ilgisizliğinden dolayı onlardan giderek soğuyan küçük kız Lucy Baines kendine yeni ve görünmez bir takım dostlar edinmiştir. Lucy, iletişimin çok az olduğunu düşündüğü bir aile ortamındadır. Babası Walt tüm zamanını televizyonun karşısında yarı uyanık, yarı uyuklayarak, ilgili ilgisiz programları izleyerek geçirmekte, annesi Joy evde herkesin işine karışmakta, sürekli söylenip durmakta, bir bakıma ev işleriyle bütünleşmiş gibidir. Ağabeyi Gary ise oldukça Heavy Metal müzik tutkunu biri olup, devamlı kulaklıkla dinlediği yüksek sesli müzik nedeniyle kendisine söylenenleri özellikle de Lucy'nin dediklerini - duymamakta ve çevresindeki insanlarla sağlıklı bir iletişim kuramamaktadır. Böylesi bir ortamda doğal olarak ailede Lucy'nin istek ve gereksinimlerine duyarlı birilerinin varlığından söz etmek pek olası değildir. Lucy kendisine gerçek ailesinin varlığından haberdar olmadığı, görmediği ve onunla daha çok ilgilenir görünen yeni ve görünmez dostlar edinir. Lucy'nin gerçek ailesi fiziksel anlamda çocukları ile ilgilenme bağlamında geleneksel anne baba rolünü üstlenmiş olsalar da duygusal açıdan tamamen yeterli değildir. Önceleri Lucy'ye çok çekici gelen bu dostların varlığı ve yardımı ile Lucy, gerçek ailesini görünmez kılıp evden uzaklaştırır ama daha sonra onların gerçek yüzü ve çekilmez davranışlarına tanık olunca bu düş ürünü aileden sıyrılıp gerçek ailesine kavuşacak ve yaşadıklarından ders almış bir şekilde ailesi ile aralarındaki bağları daha bir güçlendirmiş olarak yaşama ve ailesine sarılacaktır. Bu şekilde bir mutlu son ile Lucy ve ailesi tekrar bir araya gelmiş olacak ve Lucy ailesinin değerini anlarken, ailesi de onun istek ve gereksinimlerine daha bir duyarlı olacak ve kızları için daha çok çaba harcayacaklardır. Görünmez Dostlar'ın bir özelliği mutlu sonla bitmesi iken bir diğer özelliği de Ayckbourn'un öteki oyunlarında pek sıklıkla başvurmadığı bir yöntem başvuru oyunu Lucy Baines'in ağzından anlatmasıdır. Böyle bir yol izlemesinin nedeni ise yazarın oyunu daha çarpıcı ve izleyici üzerinde etkili kılma çabası olarak yorumlanabilir.

Oyunun başında Lucy'nin izleyiciye dönük konuşması onun nasıl bir ortamda bulunduğuna ilişkin açıklama ve durum değerlendirmesine güzel bir örnek oluşturur:

Her şey Cuma günü güzel haberi aileme vermek üzere eve geldiğimde başladı. Bu arada benim adım Lucy Baines Mutfaktaki annem. Babam televizyon izliyor görünse de gerçekte uyuyor. Yukarıdaki ağabeyim ise Muhteşem Gary diye bilinir. Gerçi yakında öğreneceksiniz çünkü üzülerek söyleyeyim size anlatacağım öyküde o da yer alıyor. Onları tanır tanımaz keşke tanımasaydım diyeceksiniz...⁶

Lucy'nin kendi ailesine bu denli eleştirel bakmasının altında ailesi ile ilgili bir dizi gerçekler yatar. Çünkü çocuğun acı ve sevincini paylaşacağı ilk ve en önemli kurumun aile olduğu gerçeğini Ayckbourn Lucy yoluyla izleyicilere vermeyi amaçlar. Lucy okul yüzme takımına seçilmiştir. Bu Lucy için hiç de küçümsenmeyecek bir olaydır. Bu güzel haberi ailesi ile paylaşmaya can atan Lucy ilk anda ailesinden olumlu tepki alsa da bu çok uzun süreli olmayacaktır. Nitekim kısa süren yapay bir heyecan gösterisinin ardından tüm aile bireyleri bu güzel haberi almadan önceki konularına geri döner ve herkes kendi alışkanlıkları ile baş başa zaman geçirmeye koyulurlar. Evin en küçüğü olduğu için daha farklı bir tutum bekleyen Lucy için bu alışıldık bir durumdur. Babası tekrar televizyon önünde uyuklamaya, ağabeyi Gary müziğini dinlemeye, annesi her zamanki ev işlerini yapmaya koyulmuştur.

Lucy'nin istediği kanalı izleme şansının olmaması onun için başlı başına bir sorundur:

(İzleyicilere dönüp) Bu evde televizyon bile sıkıntı verici. Sadece onların istediği programları izlememize izin veriliyor. Ve bu programlar çok sıkıcı. Bu benim babam. Guinness Rekorlar Kitabının yirmi dört saat uyuyan en son rekortmeni...?

Ayckbourn'un Lucy'yi hem kendi kendine, hem izleyicilere yönelik, hem de ailesi ile konuşmalar yapmaya yöneltmesi pek de rastlantısal değildir. Çocuk Lucy, izleyici ile paylaşmayı umduğu sıkıntılarını dışa vurmaktadır. Ayckbourn oyunda zaman zaman karakterlerin konuşmasını bir yana bırakıp evde sürekli açık duran televizyondaki konuşmaları ön plana çıkararak aile içindeki iletişimsizliği vurgular. Çünkü televizyon açık olduğu sürece aile bireyleri arasındaki iletişimi bir anlamda geri plana atmakta ve her bireyin başka uğraşlara yönelmesini zorunlu kılmaktadır. Bu tür yönelimlerden en çok Lucy'nin etkilenmesi, ağabeyi Gary ya da annenin çok daha az etkilenmesi Ayckbourn'un oyunda bilerek verdiği bir durumdur. Fiziksel yapıları göz önüne alındığında kız çocukların daha bir duygusal olmasının sonucu olarak Lucy, bu tür bir ilgisizlikten kurtulma aracı olarak kendisine görünmez dostlar edinecektir. Mutfakta annesi ile konuşma girişimi bir şekilde kesintiye uğrar. Bir anlamda Lucy için iletişiminin kopuk olduğu tek kişi sürekli televizyon karşısında uyuklayan babası değildir. Sokakta karşılaştığı arkadaşından büyük bir istek ve heyecanla söz eden anne Joy, kızı Lucy'nin konuşma girişimine olumlu yanıt vermeyince Lucy haklı olarak "Gördüğünüz gibi, bu evde konuşmak bile tek yönlü bir iştir" diye durum saptaması yapar.⁸

Aile büyüğü olarak babasının durumu da pek farklı değildir. Baba Walt'un bahçesi olmayan bir evde televizyon karşısında bağ ve bahçe ile ilgili bir programı izlemesi Lucy için hiç de katlanılması kolay bir durum değildir. Yemek saatinde Lucy'nin masaya fazladan bir tabak getirme girişimine ailesi bu kez haklı olarak tepki gösterir. Çünkü Lucy o tabağı kendisinden başka kimsenin görmediği arkadaşı Zara için getirmektedir. Görünmez dostuna sofrada gerçekten

6- Alan AYCKBOURN; Invisible Friends, Faber and Faber, London, 1991, s. 2.

7- AYCKBOURN; a.g.e., s. 6.

8- AYCKBOURN; a.g.e., s. 11.

varmış gibi davranması ailesinde sert tepki bulur ve Lucy babasının cezası ile yüz yüze gelir:

Lucy : Ben..Zara'ya biraz yemek veriyordum.

Gary: Kime? Kimden söz ediyor?

Walt: Tamam. Yeter bu kadar. Daha fazla duymak istemiyorum. Yukarıya. Duyuyor musun beni? Yukarı.

Gary: (Kalkar) Yemeğimi bitirmedim daha...

Walt: Sen değil...O..

Joy: Şimdi, Walter...

Walt: Tartışma yok.YUKARIYA!!

Lucy: (Masadan kalkar) Tamam.

Walt: Davranışını düzeltinceye kadar orda kalacaksın.

Lucy: Bana uyar.

Walt: Benimle tartışma! Bak benimle tartışıyorsun.⁹

Gördüğü bu sert yaklaşım, doğal olarak Lucy'nin bir kez daha izleyici ile bir şeyler paylaşmasını gerekli kılar:

(İzleyicilere) ...Böylece, Zara ile beraber yukarı çıktım. Çok üzgünüm. Kısmen de olsa bunun benim suçum olduğunu biliyordum. Zara'yı aşağıya götürdüğümde neler olacağını az çok biliyordum. Babamın küplere bineceğini de biliyordum. Her zaman böyle yapar... Zara fikri onları deli ediyor. Çünkü onu anlamıyorlar bir türlü. Ama insanlar anlayamadıkları şeylerden zaten korkarlar. Zara'ya neden ihtiyacım olduğunu anlamadılar ki... Ben de yemek yemeden odamda Zara ile birlikte oturdum. Çünkü o beni anladı.¹⁰

Bu zamana kadar sadece Lucy'nin zihninde tasarladığı bir varlık olarak bilinen görünmez dostu Zara'nın Lucy ile ilk kez konuştuğuna tanık olmamızı Ayckbourn'un ustalığı ile bağdaştırmak hiç de yanlış olmaz. Lucy'nin aile bireylerinden bunaldığı ve odaya kapatıldığı anda Zara, Lucy'nin şaşkın bakışları altında onunla konuşur ve "sadece Lucy'nin onu görebileceğini" söyler.¹¹ Bir bakıma şu ana kadar kendisinin de tam olarak varlığına inanmadığı birinin onunla iletişime geçmesine bir anlam veremeyen Lucy'ye Zara'nın "Herhangi bir şeye güçlü bir şekilde inanırsan o olabilir. Sen bana inandın, Lucy. Sen bana inandığın için ben buradayım. Buraya seninle birlikte kalmaya geldim"¹² demesi, Lucy için yepyeni bir dizi olayın başlangıcını oluşturacaktır. Görünmez dostu-daha doğrusu sadece Lucy'ye görünen dostu- ile geçirdiği akşamın ertesi sabahı Zara'nın yaptığı şekilde beyin gücünü kullanarak bir şeylerin yerini değiştirmeye çalışması karşısında annesinin tepkisi beklendiği şekildedir. Babası da bu gibi konularda daha önceki uyarılarını yinelemesine karşın Lucy bu yeni dostun varlığı ve yetenekleri karşısında sanki büyülenmiş gibidir. Hatta Zara Lucy'den başkasına görünmemesine karşın, bu görünmezlik maskesi arkasında ötekilere istediğini yapabileceğinin bir örneğini

9- AYCKBOURN; a.g.e., s. 18.

10- AYCKBOURN; a.g.e., s. 19.

11- AYCKBOURN; a.g.e., s. 23.

12- AYCKBOURN; a.g.e., s. 23.

yemek masasında kardeşi Gary'nin tam oturacakken sandalyesini çekip onu düşürmesi ile tanık oluruz. Zara'nın her ne kadar Lucy ile görünmez bir dost olarak iletişim kurması ilk bakışta Lucy adına tekdüze aile ortamından kurtulmasına katkı sağlar gibi görünse de gizil güçlerini kullanarak Lucy'yi zor durumda bırakmasının bir diğer örneğini de sürekli televizyon kanallarını değiştirmesi ile görürüz. Lucy'nin bu sırada Zara ile konuşmasını kendine yönelik bir eylem olarak algılayan baba Walt haklı olarak Lucy'yi tekrar odasına kapatır. Böylece görünmez dostu sayesinde Lucy'nin zaten pek de iyi olmayan iletişimi daha da kötüleşir. Ama görünmez dostu bununla yetinmez ve onun Lucy'yi ailesinden soğutma girişimi kendini gösterir:

Lucy: (Zara'ya) Bazen onlardan nefret ediyorum. Gerçekten nefret ediyorum.

Zara: Şey. Eğer onlardan gerçekten nefret ediyorsan..

Lucy: Ne?

Zara: Onlardan niye kurtulmuyorsun?

Lucy: Onlardan kurtulmak mı?

Zara: Neden olmasın? Eğer gerçekten nefret ediyorsan?

Lucy: Onlardan kurtulmak mı? Nasıl? Onları öldürmek mi?

Zara: Hayır, hayır. Öyle değil. Onları görünmez kıl.

Lucy: Görünmez mi? Nasıl?

Zara: Beni görünür kıldığın gibi. Zihin gücü, Lucy. Hatırlıyor musun?

Lucy: Bunu yapabilir miyim? Gerçekten? Onlara acı verir mi?

Zara: Hayır vermez. Hatta hiç bilmeyecekler bile. Sadece kaybolacaklar. Hepsi bu... Kolay. Vazoyu nasıl hareket ettirdiğini hatırla. Bunu yaptın. Sadece yoğunlaşman lazım... Hepsi bu.¹³

Bu konuşmadan hemen sonra Lucy, Zara'nın yardımı ile zihin gücünü kullanıp, yoğunlaşarak ailesini görünmez kılar. Artık gerçek ailesi yaşıyor olsa da görünmüyorlardır. Bu eylem ile Ayckbourn çocuğun dünyasında ailenin dolduramayacağı yerin başka soyut veya somut bazı kavramlar ve kişiler ile doldurulacağını göstermek ister gibidir. Artık Lucy'ye karşı ilgisiz davranan, hatta zaman zaman cezalandıran ailesi, Lucy ve görünmez dostu Zara sayesinde görünmez kılınmış, giden ailenin yerine Zara'nın kendi ailesi gelmiştir. Bunlar Zara'nın babası Felix ve erkek kardeşi Chuck'tur. Lucy'nin görünmez kıldığı gerçek ailesi ve görünür kıldığı yeni ailesi dediği kişilerden izleyicilere dönük konuşması bir anlamda özellik- le oyunun yöneldiği izleyici kesimine tiyatrodaki olduğunu bir kez daha anımsatma çabasıdır:

(İzleyicilere) Yeni ailemle yaşamaya nasıl başladığımı ve kendi ailemi tekrar nasıl geri getirdiğimi biraz sonra sizlere anlatacağım (Ötekilere bakar).¹⁴

Lucy'nin buna benzer şekilde izleyiciye yönelik bir diğer konuşmasına, edindiği yeni aile üyeleri ile birlikteyken tanık oluruz. Lucy şimdilik alabildiğine mutludur. Hatta Zara, Felix ve Chuck ile gerçek ailesinin boşalttığı masada oyun oynarlar. Zar ile oynanan bir tür kızmabirader türünden bu oyunda nedense galip gelen, hep altı atan Lucy'dir. O olağanüstü güçlere sahip yeni üyelerin bu oyunda bir türlü galip gelememesi ilginçtir. Lucy'den ertesi gün panayıra gitmek için bile izin isteyen, onun fikrini soran bu görünmez dostlar yatmak için

13- AYCKBOURN; a.g.e., s. 34.

14- AYCKBOURN; a.g.e., s. 36.

hazırladıkları sırada odaları kullanıp kullanmayacakları konusunda konuşurken kendilerinin misafir, Lucy'nin ise ev sahibi olduğunun özellikle altını çizerler. Lucy, yatmadan önce gerçek kardeşi Gary'ye bir göndermede bulunmadan edemez. Çünkü onun odası her zaman olduğu gibi düzensizdir ama bu düzensizlik yeni konuklar için bir sorun oluşturmaz. Beyin güçleri sayesinde çok dağınık bile olsa odayı temizlemek onların birkaç saniyesini alır. Bu güç karşısında Lucy, adeta büyülenmiş gibidir. Onun odasında kalacak Zara için ek yatak ihtiyacını bile Zara ile ortak beyin güçleri kullanarak gidermeleri Lucy için inanılmazdır. Tüm bunlara karşın Lucy, ne denli zeki biri olduğunu, olaylara karşı sergilediği tutumu ile gösterir. İlk kez bu ailenin samimiyeti ile ilgili olarak Lucy'nin kafasında giderilmesi gereken bazı soru işaretleri vardır:

Lucy: Eğer-Eğer Chuck olayları istediği gibi yapmakta bu kadar iyiyse... O zaman niye oyunda kazanamadı? Örneğin zarı atarken- sadece bir ve iki attı- hiç beş veya altı atamadı. Nasıl oluyor bu? İsteddiği her sayıyı atabilir değil mi?

Zara: (Uykulu) Bilmiyorum, Chuck'a sorsan daha iyi edersin bence.

Lucy: (Kendi kendine) Garip, çok garip.¹⁵

Ayckbourn, oyundaki olay örgüsünü çok sade ve anlaşılır bir biçimde vermek ister ve bunu da başarır. Büyüklere yönelik yazdığı oyunlarda olay örgüsü bu kadar yalın değildir. Bunu Ayckbourn'un bilinçli yaptığı bir gerçektir. Çünkü oyunun izleyicisinin çocuklar olduğu gerçeğini Ayckbourn hiç göz ardı etmeden dolaysız göndermelerde bulunur çoğu kez. Kahvaltı sofrasında her türlü isteklerini bir el hareketi ile karşılayabilen bu yeni aile bu kez adeta kılını bile kıpırdatmaz, Lucy'den tam donanımlı kahvaltı sofrası beklerler. Bu ve buna benzer olaylar rastlantısal değildir. Lucy'nin bir bilinçlenme süreci geçirmesi gerektiğini ve bu bilince ulaşması için de bazı şeyleri kendi gözleriyle görmesi, daha doğrusu yaşaması gerekecektir. Şu ana kadar gerçek ailesinin yanındayken çok küçük sofrası dışında bir şey yapmayan Lucy'den şimdi tam donanımlı kahvaltı istenmesi de bunun bir örneğidir. Yeni aile üyeleri her şeyi kendileri yapmak yerine Lucy'den isterler. Nedeni sorulduğunda ise bu evde misafir olduklarını öne sürüp hiçbir şeye karışmazlar. Eve ilk geldikleri an ile şu an arasında Lucy'ye karşı takındıkları tavır giderek değişmekte, okula gitmesi gerektiğini bildikleri halde gerekirse Lucy'nin sabah çok erken kalkıp okul saatine kadar kahvaltıyı hazır etmesi gerektiğini söylemeleri Lucy'nin giderek kendini daha huzursuz hissetmesine neden olacaktır. İlk gün yaptıkları gibi Lucy'nin tekrar oyun oynama isteğinin bu aile üyelerince geri çevrilmesi bu topluluğun hiç de mutlu bir tablo çizmediğinin bir göstergesidir. Bunun yerine pişti oynama konusunda anlaşılır ama bu oyunu Lucy'nin bildiği şekilde değil de kartlar kapalı şekilde oynayıp Lucy'ye galip gelirler. Çünkü kartlar kapalıyken de hangi kâğıdın oynandığını biliyorlardır. Bu şekilde oynamalarının altında daha önce Chuck'a yaptıkları gibi oyunu kaybedene sofrası toplama cezası vardır ve böylesine olağanüstü güçler karşısında Lucy'nin yapacağı pek fazla bir şey de yoktur. Lucy'nin kendisi isteği üzerine eve yerleşen bu konukların tutumunda geldikleri günden şu ana kadar geçen süre içinde gözle görülür bir değişiklik söz konusudur. Gerçekte Ayckbourn, izleyici üzerinde istediği etkiyi oluşturma çabasında başarılıdır. Bu tamamen bir bilinçlenme sürecidir ve bu süreçte Lucy'nin kat edeceği yol bununla sınırlı değildir. Görünmez dostlar artık hem görünür hem de her şeye karışır duruma gelecek kadar evi sahiplenme duygusu içindedirler. Çocuk saflığını ve içindeki iyiliği kaybetmeyen Lucy, ev halkının birlikte eğlence panayırına gitme önerilerini isteksizce geri çevirir ve onların

15- AYCKBOURN; a.g.e., s. 42.

yokluğunda sürpriz yapıp kek pişirme işine girer. Ama şu ana kadar hep eleştirdiği annesinin önüne hazır getirdiği kekin nasıl yapılacağı hakkında en küçük bir fikri yoktur. Kitaptan okuduğu kadarıyla bu işin üstesinden gelmeye çalışır ama bu oldukça sıkıntı vericidir.

Ayckbourn, oyun yazarlığındaki ustalığını kullanarak bu sıkıntılı anında gerçek ailesinin derinden gelen ve onu çağıran sesini Lucy'ye dinletir. Ama Lucy gerçek ailesiyle tam iletişim kuramadan görünür kıldığı dostlarının eve gelmesiyle bu iletişim girişiminin sonuçsuz kalmasına tanık oluruz. Doğal olarak Lucy'nin yaptığı kek beğenilmez ve sihirli güçlerle donatılmış aile küçük bir el işaretiyle anında kek yapar ve yemeğe koyulurlar ama bir sorun vardır. Lucy, evi temizlemeden kek payını yiyemeyecektir. O kadar yakındığı gerçek ailesinin bile bu kadar ağır bir iş yüklediği Lucy için buna da katlanmaktan başka çaresi yoktur. Temizlik yaparken bir yandan da televizyon izleme isteği bile sihirli güçlere sahip misafirlerce engellenir. Bu bağlamda Lucy'de pişmanlık belirtilerinin ortaya çıkması ile gerçek ailesinin sesini duymasının eş zamanlı olması bir bakıma onun bilinçlenme sürecini hızlandırdığı şeklinde yorumlanabilir:

(Yavaşça seslenir) Anne? Baba? Orda mısınız? Gary? Beni duyabiliyor musun? Anne? (Dinler) Onları tekrar zihnimde canlandırmam gerek. Geri gelmeyecekler-hiçbir zaman. Gittiler. (Gözleri yaşarır) Ve ben onları gönderdim. Çok yalnızdım. Nasıl getireceğim onları? Zara ne demişti? Her şey mümkün, eğer düşünceni yoğunlaştırırsan. Geri dön, anne! Geri gel baba! Oh, yararı yok!.. Zara bir zamanlar en iyi arkadaşımı benim- dünyadaki en iyi arkadaşım- ama artık değil. Değişti.¹⁶

Zara'nın Lucy'ye karşı takındığı tutum bu aşamada soğuk olmanın ötesinde tehditler içermeye başlamıştır. Bu Lucy'nin oyunun başlarında aklından geçmeyen bir durumdur. Bunun en güzel örneği ise, gece yatmadan önce aralarında geçen konuşmalarda yer alır. Zavallı Lucy'nin yıllardır yattığı yatağa bile dostu dediği Zara tarafından el konulması çocuk için sıradan bir olay olmaktan ötedir. Düşlerin, mutlulukların veya yeri geldiğinde üzüntülerin paylaşıldığı yer olan yatak bu yaştaki çocuk için sıcaklık demek, korunaklı yer demektir. İşte Lucy'nin kendi evinde yatacak rahat bir yer bulamaması gerçek ailesine olan özlemine bir kat daha artırmıştır.

Ayckbourn, bu bağlamda geçmişte çok sıradan bir eylem olan yatma olayının bile yeri geldiğinde olumsuz koşullar altında ne kadar zor olduğunu vurgulayarak çocuklara ders verme gibisinden bir ortam sunmaktadır. Gerçi bu zamana kadar yeni edindiği dostları tarafından daha çok duygusal baskı altına alınan Lucy, bundan sonra kendi ailesinden bile görmediği türden bir fiziksel şiddet ve baskı ile yüzleşecektir. En sevdiği arkadaşı Zara tarafından bir anda kendini sokağa atılmış olarak bulur. Gerekçe çok basittir: o gürültücü ve düzensiz biridir arkadaşının gözünde. Ayckbourn'un oyunda Lucy'ye yapılanları bu derece ileri götürmesi ise çocuklara iyi bir ders verme konusunda ulaşmayı amaçladığı noktadan emin olma isteğidir. Evde sakladığı parayı almak için bir şekilde pencereden eve giren Lucy tam çıkarken bir zamanlar uğruna gerçek ailesini hiçe saydığı Zara'ya yakalanır ve kendi evinde hırsız gibi karşılaşır. Kaçma girişiminde bulunan Lucy'nin merdivenlerden yuvarlanıp kafasını çarpması ile her şey bir anda değişir. Görünmez dostlar gider, gerçek ailesi geri gelir. Ama Zara hala orda ve doktor rolündedir. Lucy sanki çok uzun bir uykudan uyanmış gibidir:

Lucy: (İlk kez Zara'yı görür) Kim?.. Kimsin? Zara? Burada ne yapıyorsun Zara?

Zara: Daha önceden de bu ismi söylüyordun.

Lucy: Zara?

16- AYCKBOURN; a.g.e., s. 58.

Zara: (Joy'a) Zara kim, tanıyor musunuz? Arkadaşı mı?

Joy: Oh! Bu onun görünmez dostu olacak, doktor.

Walt: Gerçek olmayan, kafasında, bilirsiniz.

Zara: Anlıyorum. Birçok çocukta var bu.

Joy: Sanırım sizi Zara sanıyor doktor.

Zara: Olasılıkla.

Joy: Bu Doktor Ziegler, canım. Yolun aşağısından. Baban gidip onu aradı. Hareketsiz yatıyordun, öldün sandık.¹⁷

Tüm bu olay örgüsünün gerçekte yaşanmadığını öğrenmek belki biraz şaşırtıcıdır ama aynı zamanda ders vermesi bakımından önemlidir. Oyunun başında babası tarafından garip dostluklar edindiği ve anlaşılmaz şekilde birileri ile konuşan Lucy'nin, babası tarafından odasına gönderilmesinden sonra orda gece karanlığında, gök gürültülü ve şimşekli bir gecede yatağından çıkıp sözde arkadaşı Zara'yı ararken düşüp kafasını çarpması ile uyanması arasında geçen süre boyunca geçen bir düş gücü ürününden başka bir şey değildir tüm olup bitenler. Tüm aile bu arada Lucy'nin üstüne titrerken o tekrar izleyici ile konuşma yoluna gider ve oyundan çıkarılması gereken ders ile ilgili sözler söyler:

...Ama sanırım hepimiz bir şeyler öğrendik bundan. Birbirimizi anlama konusunda bir şeyler başardık. Anne, baba ve Gary-hepsi çaba harcadı, kendi çaplarında. (Sandalyeden kalkar) Bana gelince- şey, ben de çaba harcadım. Ve ben de tüm görünmez dostlarımı silip attım. Bu kadarı yeter. Şimdi, her zamanki gibi, yaşam çok güzel... Öyleyse tüm olup bitenlerden öğrenilecek bir şeyler varsa o da şudur: eğer kendinizi verirseniz-pratik olarak her şeyi gerçekleştirebilirsiniz. Her şeyi. Şunun gibi. (Arkada masada duran vazoyu gösterir) Herkes-şimdi yoğunlaşın ve "hareket et" fikrini düşünün. Hazır mısınız? Üç deyince. Bir...iki...üç ve HAREKET ET... (Vazo hareket etmez) Hayır mı? Tekrar deneyin. Bu sefer daha güçlü düşünün. Ve bir... İki... Üç ve HAREKET ET (Hiçbir şey olmaz) Hayır. Daha güçlü düşünmeliyiz. Son kez. Başarabiliriz bunu. Bir... İki... Üç ve HAREKET ET (Bu kez vazo masa etrafında hareket eder) (Zafer kazanmış şekilde) EVET!!! Size demedim mi? Her şey mümkün! Her şey! Hoşça kalın...¹⁸

Ayckbourn'un özellikle oyunun sonunda Lucy yoluyla sihir yapar gibi vazoyu hareket ettirmesi anlamlıdır. Lucy'nin tüm bu yaşadıklarının baygınlık sırasında zihninden geçen düş gücü ürünü olduğunu gösteren Ayckbourn, son anda böyle bir manevrayı yaptırmakla oyunun amaç kitlesi olan çocuklar üzerinde vermek istediği mesajı bir kez daha yineler ve özellikle olumlu ve yapıcı düşüncenin her şeyin üstesinden geleceği savının hiç de küçümsenmeyecek bir olgu olduğu gerçeğini göstermek istemektedir.

17- AYCKBOURN; a.g.e., s. 67.

18- AYCKBOURN; a.g.e., s. 72.

KAYNAKÇA

- AYCKBOURN, Alan. (1991). *Invisible Friends*. Faber and Faber, London
- BILLINGTON, Michael. (1990). *Macmillan Modern Dramatists: Alan Ayckbourn*, London
- DUKORE, Bernard, F. (1991). *Alan Ayckbourn: A Casebook*. Garland Publishing, Inc. NY, London
- HOLT, Michael. (1999). *Alan Ayckbourn*. Northcole House Publishers, Plymouth
- SHELLARD, Dominic. (1999). *British Theatre Since the War*. Yale Univ. Press, London
- WATSON, Ian. (1988). *Conversations with Ayckbourn*. Faber and Faber, London
- WHITE, Sidney Howard. (1984). *Alan Ayckbourn*. Twayne Publishers, Boston.